

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 13/1 2024 s. 182-196, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

KUTADGU BİLİG'İN EĞİTSEL DEĞERİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Kürşad Çağrı BOZKIRLI**

Lütfi AVCI***

Bahattin ŞİMŞEK****

Geliş Tarihi: 14 Ocak 2024

Kabul Tarihi: 12 Şubat 2024

Öz

Bu araştırmanın amacı, Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmaları bir araya getirmek, ilgili araştırmaları birtakım özelliklerine göre inceleyip değerlendirmektir.

Araştırma "Doküman İncelemesi" yöntemiyle yürütülmüş ve verilerin çözümlenmesi için "İçerik Analizi" tekniği kullanılmıştır. Tr Dizin ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanları incelenerek yapılan alan yazını taraması sonucunda Kutadgu Bilig üzerine yayımlanmış olan çalışmalar içerisinde eserlerin eğitsel değerine yönelik yürütülmüş olan 21 makale, 8 yüksek lisans tezi, 2 doktora tezi tespit edilmiştir. Elde edilen veriler 5 farklı başlık altında tablolaştırılarak aktarılmıştır.

Araştırma sonucunda Kutadgu Bilig'in eğitsel değeri üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla 2017-2021 yılları arasında yoğunlaştığı, birçoğunda araştırma ve analiz yöntemlerinin belirtilmediği, belirtilenlerin ise nitel şekilde desenlendiği ve bu araştırmalarda toplanan verilerin içerik analiziyle analiz edildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kutadgu Bilig, eğitsel değer, inceleme.

A REVIEW ON STUDIES REGARDING THE EDUCATIONAL VALUE OF KUTADGU BILIG

Abstract

The aim of this research is to compile studies related to the educational value of Kutadgu Bilig, and to examine and evaluate relevant research based on certain characteristics.

The research was conducted using the document analysis, and the "Content Analysis" technique was employed for analyzing the data. Through a literature review conducted on TR Index and National Thesis Center

* Bu çalışma 15-17 Kasım 2023 tarihleri arasında düzenlenen 12. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

** Doç. Dr.; Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, kursad36@gmail.com.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi; Kafkas Üniversitesi, 65lutfi.avci@gmail.com.

**** Öğr. Gör. Dr.; Atatürk Üniversitesi, TÖMER, b.simsek@atauni.edu.tr.

databases, a search for studies published on Kutadgu Bilig's educational value resulted in the identification of 21 articles, 8 master's theses, and 2 doctoral theses. The obtained data were categorized under 5 different headings and presented in tables.

As a result of the research, it was determined that studies on the educational value of Kutadgu Bilig were mostly concentrated between 2017 and 2021. In many of these studies, research and analysis methods were not specified; those that were mentioned were predominantly designed qualitatively. Additionally, it was found that the data collected in these studies were analyzed through content analysis.

Keywords: Kutadgu Bilig, educational value, examination.

Giriş

Değer, daha çok bireylerin kendilerinin de dâhil olduğu, insanların ve olayların önemini seçmek, kıymetini belirlemek veya nitelendirmek için kullanılan soyut ölçü olarak tanımlanabilir (TDK, 2005; Schwartz, 1992'den aktaran Yazıcı, 2014). "Toplumu oluşturan bireylerin bir arada yaşamasını sağlayan, kişiler arası ilişkilerde köprü vazifesi üstlenerek geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kuran düzenleyici unsurlar" (Alyılmaz ve Şahin, 2019, s. 403) olarak da tanımlanan değerler aynı zamanda "milletlerin, toplumların; tarihini, kültürünü, sosyal düzenlerini devam ettirebilmeleri için mutlak surette gelecek nesillere aktarılması gereken ilkeler"dir (Gök ve Alyılmaz, 2021, s. 1536). Bu nedenle değer, kültür ve kültürel öğeler birbirinden ayrı düşünülemez. Toplumu oluşturan bireylerin ortak süzgecinden geçerek anlam yüklenen kavramlar kültürel değerleri oluşturmaktadır (Şen, 2022, s. 911). Değerler / kültür sözlü veya yazılı olarak aktarılabilir. İnsanların hayatlarında önemli bir yere sahip olan "değer", "ölçüt", "sosyal değer" gibi kavramlar aslında bir "ahlaki inanç"tır (Yazıcı, 2014). Farklı şekillerde tanımlanan değer kavramının "bireylere hayatlarında yol gösteren hem toplumların ayırt edilmesini hem de toplumun / toplumların kaynaşmasını 'sağlayan pekiştirici ve kuşatıcı' ilkeler ve inançlar olduğu anlaşılmaktadır" (Yazıcı, 2014, s. 211). Eğitsel değer ise "öğrenim çağındaki bütün bireylerin uygun ahlaki kararlar almasını ve davranışlar sergilemesini sağlayacak duygu, düşünce ve davranışlardır" (Tomul ve Çelik, 2014, s. 216)

"Türk tarihinin her kırılma anında varlığını hissettiren din, eski Türk medeniyetinin vazgeçilmez bir parçası olmuştur" (Sarıoğlu, 2023, s. 90). İslamiyet'in kabulü gibi büyük bir kültürel değişime ayak uydurmak hiç kolay olmamıştır. Türklerin İslamiyet'i kabul ettiği ilk dönemlerde bireylerin kabul edilen yeni dine ve medeniyete uyum sağlayamamalarından kaynaklı toplumsal sorunların aşılmasında değerlerin aktarımı büyük önem taşımaktadır. Bu ihtiyacı gören dönemin aydınları birtakım eserler hazırlamışlardır. Yusuf Has Hacib tarafından "içinde yaşadığı toplumun aksayan yönlerini" (Yavuz, 2009, s. 165) ortaya koymak için yazılan Kutadgu Bilig bu eserlerin ilk ve en önemlilerinden biridir.

Yusuf Has Hacib, XI. yüzyılın başlarında Balasagun'da dünyaya gelmiştir. "Yusuf, İslami Dönem Türk edebiyat, sanat ve bilim hayatının bilinen Türkçe eser sahibi ilk aydını, ilk sosyoloğu, ilk siyaset kuramcısıdır" (Eker, 2006, s. 193-194). Yusuf Has Hacib soylu bir aileye mensuptur ve iyi bir eğitim almıştır (Ercilasun, 2010). Yazdığı eser ve dili kullanırken gösterdiği hassasiyet ve başarı onun aldığı eğitimi gösterir niteliktedir (Biçer, 2017). Bu eser ile Has Hacib ünvanı alan Yusuf, XI. yüzyılın sonlarında vefat etmiştir.

“İslami Dönem Türk edebiyatının bilinen ilk eseri olan Kutadgu Bilig, Karahanlılar Dönemi’nde Yusuf Has Hacib tarafından okuyucularına her iki dünyada kurtuluş ve saadete erişmenin yollarını göstermek amacıyla” kaleme alınmıştır (Bozkırlı, 2015, s. 5). Eser, “Didaktik, mesnevi tarzında bir siyasetnamedir” (Eker, 2006, s. 194). Ancak, “eser mevzuu bakımından İranlıların Siyâsetnâme’leri tarzında” kaleme alınmıştır. Hacib, “İranlıların Siyâsetname’leri”nden farklı olarak sade mecaz ve istiareler içeren bir dil kullanarak dört ana karakter aracılığıyla devlet yönetiminden sofrada adabına kadar birçok değeri ve kültürel faktörü okuruna kurgu yoluyla aktarmıştır (Öz, 2011, s. 20). Eserin bir diğer özelliği ise İslamiyet’i benimseyen Türk topluluklarında eski Türk kültürüne ait izlere barındırıyor olmasıdır (Bozkırlı, 2015).

Yusuf Has Hacib, eseri yazma amacını yine eserde yer verdiği şu beyitlerle aktarmıştır (Arat, 2008, s. 144-145):

Tablo 1: Kutadgu Bilig’in Amaçları

Beyit No:		
350	Kitab atı urdum Kutadgu Bilig Kutadgu okıgıka tutsu elig	<i>Kitabı adını Kutadgu Bilig Koydum; Okuyana kutlu olsun ve elinden tutsun.</i>
351	Sözüm sözledim men bitidim bitig Sunup iki ajunni tutgu elig	<i>Ben sözümü söyledim ve kitabı yazdım; Bu kitap uzanıp her iki dünyayı da tutan bir eldir.</i>
352	Kişi iki ajunni tutsa kutun Kutadmiş bolur bu sözüm çin bütün	<i>Kişi her iki dünyayı da devletle elinde tutarsa kutlu olur; Bu sözüm doğru ve dürüsttür.</i>

Yusuf Has Hacib, kitabını dört farklı alegorik karakter üzerine inşa etmiştir. Alegori, “sanatsal bir tarzla bir sözcüğün ya da anlatımın asıl anlamını başka bir anlama dönüştürme” olarak tanımlanır (Yolcu, 2021, s. 192). Yazar, eserinde inşa ettiği dört temel karakteri şu beyitlerle açıklamıştır:

Tablo 2: Eserde Bulunan Dört Temel Karakter

Beyit No:		
353	Bu Kün Togdı ilig tidim söz başı Yörügin ayayın ey edgü kişi	<i>Önce, hükümdar Kün-Toğdı’dan söz ettim; Bunu açıklayalım, ey iyi kişi.</i>
354	Basa aydım emdi bu Ay Toldı’nı Anıngdın yarıyur iduk kut küni	<i>Sonra Ay-Toldı’dan söz açtım; Mübarek mutluluk güneşi onunla parlar.</i>
355	Bu Kün Togdı tıgıli törü ol köni Bu Ay Toldı tıgıli kut ol kör anı	<i>Bu Kün-Toğdı dediğim doğrudan doğruya kanundur; Ay Toldı ise mutluluktur.</i>
356	Basa aydım emdi kör Ögdülmişig Ukuş atı ol bu bedütür kişig	<i>Bundan sonra Ögdülmiş’i anlattım; O aklın adıdır ve kişiyi yükseltir.</i>
357	Anıngda basası bu Odgurmuş ol Munı âkibet tip özüm yermiş ol	<i>Ondan sonraki Odgurmuş’tır; Onu ben akibet olarak aldım.</i>

Yusuf Has Hacib, dört karakteri ve temsil ettikleri kavramları okuruna anlattıktan sonra sözünün dinlenmesini aktarmak için şu iki beyiti kaleme almıştır:

Tablo 3: Yusuf Has Hacib’in Sözünün Dinlenmesini İfade Eden Beyitler

Beyit No:		
358	Bu tört meng öze sözledim men sözüg Okısa açılğay yitig kıl sözüg	<i>Ben sözü bu dört şey üzerine söyledim; Okursan anlaşılır, iyice dikkat et.</i>
359	Sevinçin yorıgı ay edgü yigit Sözümni yava kılma könglün eşit	<i>Ey sevinç içinde ömür süren iyi genç, Sözümü yabana atma, gönülden dinle.</i>

Kutadgu Bilig’in eğitsel değeri üzerine TR Dizin ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında yayımlanmış çeşitli çalışmalar (Mert ve Bozkırlı, 2016; İnce vd., 2019; Hunutlu, 2020; Şimşek ve İnce, 2020; Özavşar, 2022; Kalsın, 2023; Bozkırlı, 2015; Çetin, 2018) bulunmaktadır. Ancak farklı yöntemlerle yürütülen ve eserin eğitsel değeriyle ilgili farklı

tespitleri olan bu araştırmaların bir arada değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın temel gerekçesini bu eksiklik oluşturmaktadır.

“Kutadgu Bilig’in Eğitsel Değerine Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışma ile Kutadgu Bilig’de geçen eğitsel değerlerin tespit edildiği çalışmaların sistematik bir incelemeye tabi tutulması amaçlanmıştır. Yapılan bu araştırma Kutadgu Bilig’in eğitsel değeri üzerine yapılmış olan çalışmaları sistematik bir analize tabi tutan ilk incelemedir.

Bu amaca dönük olarak “Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili yapılan çalışmaların özellikleri nelerdir?” problem durumu kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalar teorik mi uygulamalı mı?
2. Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalar hangi yıllarda yürütülmüştür?
3. Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda kullanılan desenler nelerdir?
4. Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntem / teknikleri nelerdir?
5. Kutadgu Bilig’in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda hangi eğitsel değerler tespit edilmiştir?

1. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, yöntemi, incelenen dokümanlar, veri toplama ve veri analiz yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir.

1.1. Araştırma deseni

Kutadgu Bilig’in eğitsel değerine yönelik çalışmaların belirlenerek analiz edilmesine yönelik bu araştırma nitel şekilde desenlenmiş ve doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Nitel araştırma: “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlanırken (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39) doküman incelemesi “Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187).

1.2. İncelenen dokümanlar

Çalışmada TR Dizin ve Ulusal Tez Merkezi taranarak Kutadgu Bilig’in eğitsel değeri bağlamında ele alındığı, 2008-2023 tarihleri arasında yayımlanmış 31 araştırma tespit edilmiştir. Tespit edilen araştırmalar bu çalışma kapsamında incelemeye tabi tutulmuştur.

1.3. Veri analiz yöntemi

Araştırmanın ilk dört sorusu kapsamında toplanan verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde herhangi bir yazılı metin ya da belgenin (gözlem, görüşme, resmî ve kişisel belge, gazete vb.) içeriğini açıklayan / özetleyen temel kavramlara ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu yöntemde temelde yapılan şey elde edilen verilerin incelenmesi, kodlarla ayrıştırılması ve sayısal / istatistiksel olarak ortaya konularak analiz edilmesidir (Ekiz, 2020; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Beşinci araştırma sorusu doğrultusunda

elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizinde Bozkırlı'nın (2015) oluşturduğu temalardan yararlanılmıştır.

2. Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir.

2.1. Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalar teorik mi uygulamalı mı?

İncelenen çalışmaların yürütülme şekillerine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Kutadgu Bilig'in Eğitsel Değeriyle İlgili Çalışmaların Uygulanma Biçimleri

	T	U
M1	x	
M2	x	
M3	x	
M4	x	
M5	x	
M6	x	
M7	x	
M8	x	
M9	x	
M10	x	
M11	x	
M12	x	
M13	x	
M14	x	
M15	x	
M16	x	
M17	x	
M18	x	
M19		x
M20	x	
M21	x	
DT1	x	
DT2		x
YLT1	x	
YLT2	x	
YLT3		x
YLT4	x	
YLT5	x	
YLT6	x	
YLT7	x	
YLT8	x	
Toplam	28	3

Tablo 4'e göre incelenen çalışmaların 28'inin teorik, 3'ünün ise uygulamaya dayalı araştırmalar olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmaların çoğunlukla teorik düzeyde kaldığı ve uygulamalı çalışmaların sayısının yetersiz olduğu söylenebilir.

2.2. Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalar hangi yıllarda yürütülmüştür?

İncelenen çalışmaların yürütülme yıllarına ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Kutadgu Bilig'in Eğitsel Değeriyle İlgili Çalışmaların Yürütülme Tarihleri

	2008	2010	2012	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
M1	x										
M2										x	
M3									x		
M4											x
M5									x		
M6										x	
M7											x
M8			x								
M9			x								
M10								x			
M11											x
M12							x				
M13		x									
M14											x
M15									x		
M16							x				
M17									x		
M18			x								
M19						x					
M20					x						
M21				x							
DT1											x
DT2					x						
YLT1											x
YLT2									x		
YLT3									x		
YLT4									x		
YLT5											x
YLT6											x
YLT7						x					
YTL8									x		
Toplam	1	1	3	1	2	2	2	1	8	2	8

Tablo 5'e göre incelenen çalışmaların 8'inin 2021, 8'inin 2019, 3'ünün 2012, 2'sinin 2020, 2'sinin 2017, 2'sinin 2016, 2'sinin 2015, 1'inin 2018, 1'inin 2013, 1'inin 2010 ve 1'inin de 2008 yıllarında yürütüldüğü tespit edilmiştir. Buna göre Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmaların çoğunlukla 2017-2021 yılları arasında yapıldığı söylenebilir.

2.3. Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda kullanılan desenler nelerdir?

İncelenen çalışmalarda kullanılan araştırma desenlerine ilişkin bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Kutadgu Bilig'in Eğitsel Değeriyle İlgili Çalışmalarda Kullanılan Desenler

	Nitel	Nicel	Yok / Belirtilmemiş
M1			x
M2	x		
M3	x		
M4			x
M5			x
M6	x		
M7	x		
M8			x
M9		x	
M10		x	
M11	x		
M12	x		
M13			x
M14			x
M15			x
M16	x		
M17			x
M18	x		
M19		x	
M20	x		
M21			x
DT1	x		
DT2		x	
YLT1			x
YLT2	x		
YLT3	x		
YLT4			x
YLT5	x		
YLT6	x		
YLT7	x		
YLT8			x
Toplam	15	4	12

Tablo 6'ya göre incelenen çalışmaların 12'sinin araştırma deseninin belirtilmediği, 15'inin nitel araştırma, 4'ünün de nicel araştırma desenleri kullanılarak yürütüldüğü tespit edilmiştir. Buna göre Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmaların çoğunda araştırma deseninin belirtilmediği ve çalışmaların belirli bir desene dayandırılmadığı söylenebilir.

2.4. Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntem / teknikleri nelerdir?

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntem / tekniklerine ilişkin bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntem / teknikleri

	Betimsel Analiz	Kestirimsel İstatistik	İçerik Analizi	Yok / Belirtilmemiş
M1				x
M2				x
M3	x		x	
M4				x
M5				x
M6				x
M7				x
M8				x
M9				x
M10	x			
M11			x	
M12				x
M13				x
M14				x
M15				x
M16				x
M17				x
M18	x			
M19		x		
M20				x
M21				x
DT1				x
DT2			x	
YLT1				x
YLT2	x			
YLT3	x			
YLT4				x
YLT5			x	
YLT6	x			
YLT7	x			
YLT8				x
Toplam	7	1	4	20

Tablo 7'ye göre incelenen çalışmaların 20'sinin analiz yöntem / tekniğinin belirtilmediği, 7'sinin betimsel analiz, 4'ünün içerik analizi, 1'inin de kestirimsel istatistik yöntemleriyle yürütüldüğü tespit edilmiştir. Buna göre Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmalarda çoğunlukla nitel veri toplandığı ve analiz yöntemlerinin belirtilmediği söylenebilir.

2.5. Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmalarda hangi eğitsel değerler tespit edilmiştir?

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda tespit edilen eğitsel değerlere ilişkin bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Kutadgu Bilig'in Eğitsel Değeriyle İlgili Çalışmalarda Elde Edilen Eğitsel Değerler

	Bilgi Felsefesi	Çocuk Eğitimi	Gelişim Psikolojisi	Öğrenme Psikolojisi	Toplumsal Yaşam
M1		x			x
M2		x	x	x	x
M3	x			x	x
M4	x				x
M5	x			x	x
M6				x	x
M7			x		
M8			x		x
M9		x		x	x
M10	x				x
M11					x
M12					x
M13		x		x	x
M14				x	
M15	x				x
M16					x
M17					x
M18	x			x	x
M19	x	x	x	x	x
M20			x		
M21					x
DT1	x		x	x	x
DT2	x	x	x	x	x
YLT1		x	x		x
YLT2	x	x		x	x
YLT3		x			x
YLT4	x	x			x
YLT5	x	x	x	x	x
YLT6	x		x		x
YLT7	x	x		x	x
YLT8	x			x	x
Toplam	15	12	10	4	28

Tablo 8'e göre incelenen çalışmalarda elde edilen eğitsel değerlerin 15'inin bilgi felsefesi, 12'sinin çocuk eğitimi, 10'unun gelişim psikolojisi, 4'ünün öğrenme psikolojisi ve 28'inin de toplumsal yaşam ile ilgili olduğu söylenebilir. Buna göre Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik yapılan çalışmalarda eserin en sık toplumsal yaşamla ilgili değerlerle ilişkilendirildiği söylenebilir.

3. Sonuç ve Öneriler

Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmalar incelendiğinde yürütülen çalışmaların büyük çoğunluğunun bir uygulamaya dayanmadığı / teorik düzeyde kaldığı görülmektedir. Akarsu ve Akarsu'ya (2019) göre bir eğitim araştırmasının yalnızca kavramsal, bilişsel düzey veya herhangi bir sürecin incelenmesi ile sınırlı kalması gerçekçi bir sonuç elde etmede eksiklik yaratabilirken genelde eğitimin güncel sorunlarıyla şekillenen uygulamalı araştırmalar günlük hayatta karşılaşılabilecek sorunlara, problemlere acil çözümler sunmaktadır.

Bu nedenle eğitsel değer üzerine yürütülecek araştırmaların uygulamalı araştırma olarak yürütülmesinin daha sağlıklı olacağı söylenebilir.

Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmaların çoğunlukla 2017-2021 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Araştırmaların çoğunlukla bu tarihler arasında yayınlanmasının başlıca nedeni Türkçe dersi öğretim programı olabilir. Türkçe dersi öğretim programında ders kitaplarına alınacak metinlerin nitelikleri maddeler hâlinde sıralanmıştır. Önceki Program'da yer alan "Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır." maddesine 2018 yılında "Türk Cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir." ifadesi eklenmiştir. Bu madde, araştırmacıları Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarında bulunan eserleri eğitsel açıdan analiz etmeye yönlendirmiş olabilir.

Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmaların büyük bir çoğunluğunun araştırma desenlerinin belirtilmediği tespit edilmiştir. Özellikle nicel araştırmalarda yanlış yöntem seçerek doğru sonuçlara ulaşamayacağı düşünülürse yöntem seçiminin önemi daha net anlaşılacaktır. Bununla birlikte bir bilimsel araştırmada doğru yöntemin seçimi ve kullanımı zaman, maliyet ve enerji gibi konularda tasarruf elde etmeyi sağlayacağından büyük öneme sahiptir (Bozkırlı, 2018; Bozkırlı ve Er, 2018). Bu araştırmada yöntemleri belirtilen az sayıda çalışmanın ise büyük oranda nitel şekilde desenlendiği görülmüştür.

Kutadgu Bilig'in eğitsel değeriyle ilgili çalışmaların çoğunda veri analiz yönteminin belirtilmediği tespit edilmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi bu tarz sorunların eğitimle ilgili çalışmalarda olması büyük bir eksikliklerdir. Araştırmalarda kullanılan analiz yöntemlerinin belirtilmesi araştırmacının bu konuda bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Çünkü, "sunduğunuz şey bildiğiniz şeydir" (Miles ve Huberman 1994'ten akt. Glesne, 2020, s. 275). Dolayısıyla bu araştırmada incelemeye tabi tutulan çalışmalarda yöntem (araştırma-veri analizi) belirtilmemesinin yöntem bilgisi eksikliğinden / yoksunluğundan kaynaklandığı söylenebilir. Bilimin temel işlevi ve özellikleri arasında "tekrarlanabilirlik" vardır (Ekiz, 2020). Bu özellik bilimsel araştırmaların farklı yer ve zamanlarda farklı araştırmacılar tarafından tekrar yapılarak sonuçlarının sınanması ve teyit edilebilmesi anlamına gelir. Yalnızca belirli bir sistematığı olan araştırma kendinden sonraki araştırmalara ve araştırmacılara bu anlamda ilham kaynağı olabilir. Onlara yol gösterebilir. Eğer bilimsel bir araştırma raporu bu niteliği taşıyorsa en azından tekrar edilebilirlik bağlamında zayıf olduğu söylenebilir. "Çünkü bilimsel araştırmalarda ulaşılacak sonuçlar birtakım verilere dayanmak zorundadır. Aksi hâlde araştırmacılarca ifade edilenlerin gerçekliği sorgulanmak durumunda kalacaktır. Bu nedenle eğitsel içerikli araştırmaların yöntem ve veri toplama süreçlerine azami özen gösterilmesi gerekmektedir" (Bozkırlı ve Er, 2018, s. 66).

Kutadgu Bilig'in eğitsel değerine yönelik çalışmalar incelendiğinde çocuk eğitime, toplumsal yaşama ve bilgi felsefesine yönelik değerlerin yoğun biçimde tespit edildiği görülmüştür. Bu durum Bozkırlı'nın (2015) Kutadgu Bilig'in eğitsel bir değerinin olduğuna yönelik tespitini desteklemektedir. Aslında bu Kutadgu Bilig ile ilgili her araştırmacının ortak kanaati bu önemli eserin birçok değeri barındırdığıdır.

Kaynaklar

- Akarsu, B. ve Akarsu, B. (2019). *Bilimsel araştırma tasarımı nicel, nitel ve karma yaklaşımlar*. İstanbul: Cinius.
- Alyılmaz, C. ve Şahin, H. (2019). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinin eğitsel değerler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 402-418.
- Arat, R. R. (2008). *Kutadgu bilig*. (2. Baskı). İstanbul: Kabalcı.
- Biçer, N. (2017). *Türkçe öğretim tarihi*. İstanbul: Kesit.
- Bozkırlı, K. Ç. (2015). *Kutadgu Bilig'deki eğitsel öğelerin tespiti ve bu öğelere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozkırlı, K. Ç. (2018). *Bilimsel yazma teknikleri. Türk dili 2 konuşma yazma sunu el kitabı*. (ed. Gündüz, O. ve Şimşek, T.). Ankara: Grafiker.
- Bozkırlı, K. Ç. ve Er, O. (2018). Boşnaklara Türkçe öğretimi ile ilgili araştırmalar üzerine betimsel bir inceleme. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 61-70.
- Çetin, T. (2018). *Kutadgu Bilig'de çocuk ve çocuk eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Eker, S. (2007). *Yusuf Has Hacıp "Kutadgu Bilig" (1069)*. Türk edebiyatı tarihi I. (ed. Halman, T. S. vd.). (2. Baskı). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Anı.
- Ercilasun, A. B. (2010). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili ve tarihi*. (9. Baskı). Ankara: Akçağ.
- Glesne, C. (2020). *Nitel araştırmaya giriş*. (çev. Ersoy, A. ve Yalçınoğlu, P.) (6. Baskı). Ankara: Anı.
- Gök, M. ve Alyılmaz, S. (2021). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(4), 1535-1550.
- Hunutlu, Ü. (2020). Kutadgu Bilig'de fen bilimleri. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 319-345.
- İnce, Ö., Akkaya, M., Akkaya, N. ve Şimşek, T. (2019). Klasik edebiyat bağlamında Kutadgu Bilig'de değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 14(4), 2397-2424.
- Kalsın, Ş. (2023). Kelile ve Dimne'den Kutadgu Bilig'e siyasetnamelerde etik değerler. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10, 588-601.
- MEB (2017). *Türkçe dersi öğretim programı*. Erişim adresi: <http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce2017.pdf>.
- MEB (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Erişim adresi: http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce_2018.pdf.
- Mert, O. ve Bozkırlı, K. Ç. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel öğelere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2064-2084.
- Öz, Ş. (2011). Kutadgu Bilig'de Türk cihan hâkimiyeti düşüncesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(1), 19-35.

- Özavşar, R. (2022). Kutadgu Bilig’de akıl ile ilgili kavramsal metaforlar. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 5(2), 476-493.
- Sarioğlu, A. (2023). Türklerin İslamiyet’e geçiş süreci ve etkili olan faktörler. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 2023(1), 87-110.
- Şen, N. (2022). Eski Türk dili ve kültürü açısından *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*’ne bir bakış. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 9, 910-930.
- Şimşek, T. ve İnce, Ö. (2020). Kutadgu Bilig ile değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 15(1), 507-528.
- Tomul, E. ve Çelik, K. (2014). Öğretmen eğitsel değerler ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik analizi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 215-227.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Yavuz, K. (2009). Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 37(37), 137-180.
- Yazıcı, H. (2021). Edebiyat sosyolojisinin bölümleri ve konuları. *Folklor Akademi Dergisi*, 4(1), 40-55.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, S. (2019). Edebiyat sosyolojisi bağlamında toplumsal gerçekliğin edebî esere yansması: “Ölüm kurtarıcı olursa (Gile-Merd) örneği”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 63, 237-251.
- Yolcu, E. (2021). Tanpınar’ın “Abdullah Efendi’nin Rüyalari” ve “Yaz Yağmuru” adlı hikâyelerinde alegorik kullanımlar. *Doğu Esintileri*, 1(14), 189-211.

İncelenen Araştırmalar

- Bilgen, S. (2019). *Değerler eğitimi açısından Kutadgu Bilig*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birkan, G. Z. (2016). *Kutadgu Bilig’de değerler öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozkırlı, K. Ç. (2015). *Kutadgu Bilig’deki eğitsel öğelerin tespiti ve bu öğelere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, A. (2010). Kutadgu Bilig’de Türk aile kültüründe bir babanın oğul imajı ya da süregiden bellek/kültür. *Millî Folklor*, 85, 122-132.
- Çetinkaya, B. (2017). Kutadgu Bilig’de kavramsal metaforlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 377-399.
- Demir, E. (2021). Kutadgu Bilig’de inşa edilen kadın kimliği üzerine sosyal bir inceleme. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 199-208.
- Eker, Ö. ve Kök, A. (2019). Kültürel dil bilim bağlamında Kutadgu Bilig metaforları. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(2), 225-242.
- Emiroğlu, S. (2012). Kutadgu Bilig’de çocuk eğitimi. *Turkish Studies*, 7(1), 1027-1041.
- Gönen Kayacan, S. (2018). Kutadgu Bilig’de farkındalık. *Turkish Studies*, 13(12), 683-692.

- Gümüş, İ. (2015). Kutadgu Bilig’de zekâ kavramı. *Turkish Studies*, 10(16), 593-604.
- Gündeş, O. (2021). *Sosyal bilgiler öğretiminde “Kutadgu Bilig”in değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İnce, Ö., Akkaya, M., Akkaya, N. ve Şimşek, T. (2019). Klasik edebiyat bağlamında Kutadgu Bilig’de değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 14(4), 2397-2424.
- Kaya, F. ve Akpınar, E. (2017). Kutadgu Bilig’de Türk yemek adabı ve kültürü. *Turkish Studies*, 12(21), 335-348.
- Koç, B. (2012). Türk Devleti’nde akıl: Kutadgu Bilig ve Babürnâme. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31(52), 55-77.
- Küçükler, E. (2019). *Kutadgu Bilig’de kültür unsurları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kükreler, B. G. (2021). *11. Yüzyılda kadına, Divânu Lugâti’t-Türk ve Kutadgu Bilig üzerinden karşılaştırmalı bir bakış*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Mert, O. ve Bozkırlı, K. Ç. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel öğelere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2064-2084.
- Okur, A. ve Beyce, E. (2013). *Dinleme becerisinin kültürümüzdeki yeri ve dinleme eğitiminin önemi: Kutadgu Bilig örneği üzerinden*. *Turkish Studies*, 8(4), 1099-1110.
- Osman, F. (2021). Kutadgu Bilig’deki önermeler üzerine klasik mantık açısından bir inceleme. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 11(21), 45-62.
- Önler, Z. (2008). Kutadgu Bilig’de toplumsal kabul ve geleneklerden yansımalar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(15), 441-455.
- Özavşar, R. (2021). Kutadgu Bilig’de akıl ile ilgili kavramsal metaforlar. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 5(2), 476-493.
- Özkan, N. K. (2020). İyilikseverlik ve alçak gönüllülük bağlamında Kutadgu Bilig ile kültür aktarımı. *Millî Folklor*, 16(127), 209-222.
- Sıdıkoğlu, Ç. (2019). Kutadgu Bilig eserindeki görgü kurallarının Kırgız atasözlerinde görünümü. *Çukurova Üniversitesi Türkojoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 298-314.
- Sürücü, M. V. (2021). *Kutadgu Bilig’deki çocuk eğitimi düşüncesinin günümüz toplumunda uygulanabilirliği sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şenocak, E. ve Alsaç, F. (2021). Kutadgu Bilig eserinde yeniden doğuş arketipi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 1099-1109.
- Şimşek, T. (2021). *Türkçe Öğretim Programlarında yer alan değerler eğitimi açısından Kutadgu Bilig’in incelenmesi ve örnek metinler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, T. ve İnce, Ö. (2020). Kutadgu Bilig ile değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 15(1), 507-528.
- Taşdelen, V. (2019). Kutadgu Bilig’in felsefi bağlamı. *Millî Folklor*, 16(124), 5-16.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig’in kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1-17.

- Tezcan, R. (2019). *Sosyal bilgiler öğretiminde Kutadgu Bilig: Adalet, hak ve sorumluluk değerleri bakımından değerlendirme ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, F. (2020). *Kutadgu Bilig'de eğitim ve yönetim*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Abstract

Value can be defined as an abstract measure used to choose, determine, or characterize the significance of individuals and events, including one's own (TDK, 2005; Schwartz, cited in 1992 by Yazıcı, 2014). Values are also described as "regulatory elements that enable individuals forming the society to live together, serving as bridges in interpersonal relationships and establishing a connection between the past, present, and future" (Alyılmaz and Şahin, 2019, p. 403). At the same time, values are defined as "principles that must be transferred to future generations without fail for nations and societies to be able to continue their history, culture, and social orders" (Gök and Alyılmaz, 2021, p. 1536). Therefore, values, culture, and cultural elements cannot be considered separately. Values/culture can be transmitted verbally or in writing. The concept of "value," "criteria," psychological value, and "social value," which holds a significant place in people's lives, is essentially a "moral belief" (Yazıcı, 2014). The concept of value, defined in various ways by sociologists, is understood to be "reinforcing and encompassing" principles and beliefs that "guide individuals in their lives, both distinguishing societies and uniting societies" (Yazıcı, 2014, p. 211).

"Kutadgu Bilig, the earliest known work of Islamic Period Turkish literature, was written by Yusuf Has Hacib during the Karahanlı Period with the purpose of guiding readers on the paths to salvation and happiness in both worlds" (Bozkırlı, 2015, p. 5). The work is described as a "didactic, epic-style political book" (Eker, 2006, p. 194). However, "in terms of its subject matter, the work was written in the style of Iranian Siyâsetnâmes." Hacib, unlike the Siyâsetnâmes of Iranians, used a language with simple metaphors and allegories, narrating through four main characters various values and cultural factors from state administration to table manners (Öz, 2011, p. 20). Furthermore, the work illustrates the continuation of ancient Turkish culture by Turkish communities who embraced Islam (Bozkırlı, 2015).

Various studies published in TR Index and the National Thesis Center databases focus on the educational value of Kutadgu Bilig (Mert and Bozkırlı, 2016; İnce et al., 2019; Hunutlu, 2020; Şimşek and İnce, 2020; Özavşar, 2022; Kalsın, 2023; Bozkırlı, 2015; Çetin, 2018). However, no research has been encountered that evaluates these studies together, which are conducted using different methods and have different findings regarding the educational value of the work. This gap constitutes the main rationale for the research.

This research has been qualitatively designed and conducted through the method of document analysis to identify and analyze studies related to the educational value of Kutadgu Bilig. Qualitative research is defined as "an inquiry process that uses methods such as observation, interviews, and document analysis to collect qualitative data, aiming for a realistic and comprehensive representation of perceptions and events in their natural context" (Yıldırım and Şimşek, 2008, p. 39). Document analysis, on the other hand, is described as "covering the analysis of written materials containing information about the phenomenon or phenomena under investigation" (Yıldırım and Şimşek, 2008, p. 187).

The study involved a search of TR Index and the National Thesis Center to identify 31 research studies published between 2008 and 2023 that addressed the educational value of Kutadgu Bilig. These identified studies were subjected to examination within the scope of this research.

The analysis of the data collected within the scope of the first four research questions was conducted using the content analysis method. Content analysis aims to reach fundamental concepts that explain / summarize the content of any written text or document (observation, interview, official and personal documents, newspapers, etc.). In this method, the fundamental process involves examining the obtained data, breaking it down into codes, and presenting it numerically / statistically for analysis (Ekiz, 2020; Yıldırım and Şimşek, 2008). Data obtained in line with the fifth research question were analyzed using the descriptive analysis method, and themes established by Bozkırlı (2015) were utilized in the data analysis.

The majority of studies on the educational value of Kutadgu Bilig were found to have been conducted mainly between 2017 and 2021. It was observed that a significant portion of these studies did not specify their research designs, and in many of them, the data analysis method was not indicated. When examining studies on the educational value of Kutadgu Bilig, values related to child education, social life, and the philosophy of knowledge were identified in a concentrated manner.